

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชน
โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์¹
Factors Affecting toward Public Participation in Sustainable
Cultural Heritage Tourism of the Communities
around Si-Thep Ancient, Phetchabun Province¹

ทิววรรณ ศิริเจริญ กันหา^{2*} และแสงแข บุญศิริ²
Tiwawan Siricharoen Kanha^{2*} and Sangkae Phunsiri²

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง The causal model development of factors affecting localism mediating toward public participation in cultural heritage tourism around Si-thep Ancient, Phetchabun

² คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

¹ This article is part of a thesis on the philosophy of doctor “The causal model development of factors affecting localism mediating toward public participation in cultural heritage tourism around Si-thep Ancient, Phetchabun”

² Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration, Bangkok, 10240, Thailand

* Corresponding author: email: tiwawan.sir@pcru.ac.th

(Received: July 1, 2021; Revised: October 15, 2021; Accepted: November 4, 2021)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว นโยบายภาครัฐท้องถิ่น ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีประชากร 1,301 ครัวเรือน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 510 ครัวเรือน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบค่าความเบ้ ค่าความโด่ง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และนำเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีค่าความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.150$, $p\text{-value} = 0.007$ GFI = 0.915, AGFI = 0.890, CFI = 0.987, MRM = 0.054, RMSEA = 0.021) พบว่าทั้ง 5 ตัวแปรมีอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ขับเคลื่อนนโยบายรวมถึงชุมชนท้องถิ่นได้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมสาธารณะอันจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว นโยบายภาครัฐท้องถิ่น การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

Abstract

This study's purpose of this quantitative research was to investigate constructs of factors affecting public participation in cultural heritage tourism and to develop a model of the causal factor affecting public participation in cultural heritage tourism of the communities around Si-Thep Ancient, Phetchabun Province. There are five factors which are used to study: Tourism impact awareness, Tourism knowledge and understanding, local government policy, Localism, and public participation in sustainable cultural tourism. This structural equation model was used to define the populations of 1,301 households in five communities around Si-Thep ancient. In addition, the sampling indicated 510 households. In order to analyze, the statistic of skewness, kurtosis, and confirmation factor analysis (CFA) are revealed. The results also revealed that structural equation model had a significant direct effected and indirect effected toward public participation in sustainable cultural tourism under mediating effect of localism as ($\chi^2/df = 1.150$, $p\text{-value} = 0.007$

GFI = 0.915, AGFI = 0.890, CFI = 0.987, MRM = 0.054, RMSEA = 0.021) at the significance level of 0.05. Furthermore, the study results could be used for the government as a policy driver and the local community to strengthen the public participation. This will lead to planning for sustainable cultural tourism development.

Keywords: Tourism Impact Awareness, Tourism Knowledge and Understanding, Local Government Policy, Public Participation in Sustainable Cultural Tourism

บทนำ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญ จากรายงาน World Economic Forum ประเทศไทยมีศักยภาพการแข่งขันในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นลำดับที่ 35 จาก 140 ประเทศทั่วโลก โดยในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยประสบความสำเร็จจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในทรัพยากรท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก หากแต่ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดการลดคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว [1] ในขณะเดียวกันกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็เป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อนำเอากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมาใช้ในการรักษาสมดุลในเชิงเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้ยังคงเอกลักษณ์และความอุดมสมบูรณ์ไว้ โดยอาศัยการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างบูรณาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในคนในชุมชนให้ดีขึ้น [2]

ในปี 2561 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพและพื้นที่เกี่ยวข้องของจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับการเสนอชื่อให้อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นมรดกโลก (Tentative List) และอยู่ในระหว่างการจัดทำเอกสาร Nominations File เพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์คุณสมบัติความโดดเด่นสากลและเสนอรับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกยูเนสโกในปี 2565 [3] ส่งผลให้ในช่วงที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น เกิดการจ้างงาน การรักษาสภาพแวดล้อม การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเพื่อนำเสนอต่อย่านักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการพัฒนาในระบบสาธารณูปโภค การจัดอบรมให้ความรู้ และเชิญชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ดูแล อนุรักษ์ รักษา และสืบทอดทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และพยายามผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะในมิติด้านการท่องเที่ยว ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน Nitikasetsoontorn [4] ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการพัฒนาร่วมกันเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การมี

ส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความสำคัญมากต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอยู่หลายปัจจัย เช่น การมีส่วนร่วมและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการพัฒนาและชุมชนท้องถิ่น [5-6] การรับรู้ในผลกระทบจากการท่องเที่ยว [7] ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [8] ความรักและความผูกพันในท้องถิ่น [7, 9] แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงศึกษาในเรื่องการสนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนโดยใช้เพียงเฉพาะบางปัจจัยเท่านั้น จึงทำให้การศึกษาในประเด็นการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนยังมีข้อจำกัด ดังนั้นเพื่อเติมช่องว่างทางวิชาการ และเพื่อต่อยอดการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นดังกล่าว บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้แก่ ชุมชนบ้านหลักเมือง ชุมชนบ้านศรีเทพน้อย ชุมชนบ้านนาตะกุดพัฒนา ชุมชนบ้านบึงนาจาน และชุมชนบ้านสระปรีอ อีกทั้งยังเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และมีคำถามการวิจัยว่าแบบจำลองสมการนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ และสามารถนำแบบจำลองสมการโครงสร้างมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วมสาธารณะ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญต่อแนวทางการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการร่วมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ โดยในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ระดับการมีส่วนร่วมสาธารณะจาก International Association for Public Participation [10] ใน 2 ระดับ คือ ระดับเริ่มต้น (Initial Public Participation) ซึ่งหมายถึง การรับรู้ รับทราบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนใน

รูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น (Active Involvement Public Participation) เพื่อใช้อธิบายกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องให้ข้อมูลชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนเพื่อการพัฒนา และระดับการมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอยู่หลายปัจจัย Lee และ Hsieh [11] ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ นโยบายรัฐบาลและความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน และการรักษาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ [12] จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการพัฒนาและชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการการให้ข้อมูลข่าวสาร การเชิญชวน การประชุม และการรวมกลุ่มคณะกรรมการซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้ [5-6]

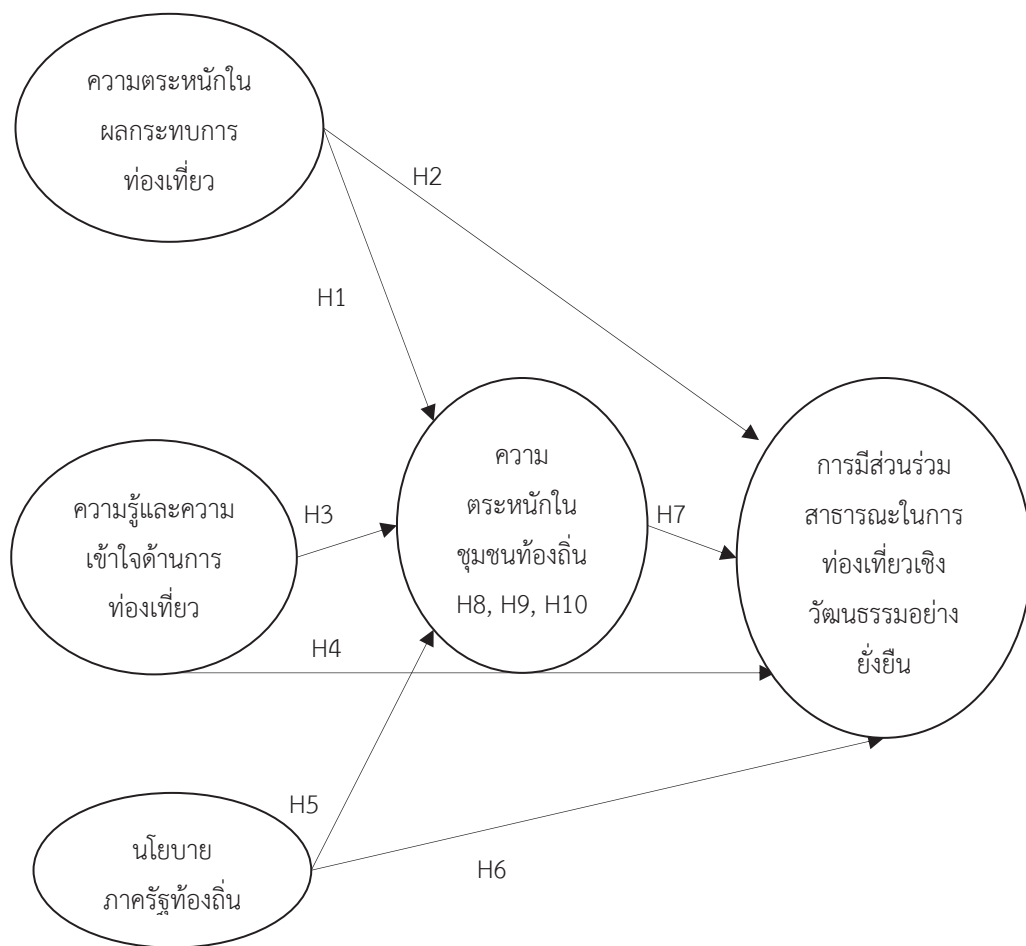
การรับรู้ในผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษา และพบว่าผลกระทบการท่องเที่ยวทางบวก และทางลบในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมล้วนส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเมื่อชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากเท่าใด ชุมชนจะยิ่งรู้สึกรักและภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมากขึ้นเท่านั้น อีกทั้งยังส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้นตามไปด้วย [7, 12-13] นอกจากนี้การศึกษาของ Ramao [14] ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบการท่องเที่ยวเป็นพลวัตที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่ได้ด้วยเช่นเดียวกัน

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างความเข้าใจและแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ [8, 15] ซึ่ง Timothy [16] กล่าวว่า ความรู้เป็นรากฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมและความภาคภูมิใจท้องถิ่นได้ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม Wang และ Pfister [17] ให้ข้อสังเกตว่า ระดับการศึกษาของคนในชุมชนส่งผลต่อแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ถ้าคนในชุมชนมีระดับการศึกษาต่ำ ก็จะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวน้อยลงตามไปด้วย อีกทั้งการขาดความรู้ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย [18]

ความรักและความผูกพันในท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วมสาธารณะที่จะสามารถสะท้อนถึงความภาคภูมิใจ ความทุ่มเท และความกระตือรือร้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากความรู้รัก ผูกพัน ภาคภูมิใจในท้องถิ่น และรู้สึกเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมชุมชน [4, 7, 19] อย่างไรก็ตามยังมีงานวิจัยบางเล่มศึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการศึกษาปัจจัยความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแปรต้นกลาง ที่จะเป็นตัวกำหนดทัศนคติและการแสดงออกของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก

ควบคู่กับปัจจัยภายในความรักและภาคภูมิใจในชุมชน จะสามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประสบความสำเร็จได้สูงขึ้นเช่นเดียว [20-21]

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอกอย่างผลกระทบจากการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และนโยบายภาครัฐท้องถิ่นเป็นแรงกระตุ้น นอกจากนี้ ปัจจัยภายในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันชุมชน จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังนั้นจากปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 4 จึงอาจกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำเสนอตามสมมติฐานในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การศึกษาและรวบรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถนำมาเป็นตัวแทนประชากร คนในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้แก่ ชุมชนบ้านหลักเมือง ชุมชนบ้านศรีเทพน้อย ชุมชนบ้านนาตะกุดพัฒนา ชุมชนบ้านปึงนาจาน และชุมชนบ้านสระปรือ ซึ่งมีจำนวน 1,301 ครัวเรือน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงใช้เกณฑ์ตัวอย่าง 10 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลอง $51 \times 10 = 510$ ตัวอย่าง ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โมเดลแบบ Structural Equation Model (SEM) [22] จากขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว นำมาใช้กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการแบ่งตามสัดส่วนตามจำนวนครัวเรือนในแต่ละชุมชน และจับฉลากคัดเลือกจากบ้านเลขที่ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามด้วยผู้วิจัยเองทั้งหมด ในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2563

มาตรวัดของเครื่องมือแบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และการมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว และตอนที่ 2- 6 เป็นข้อคำถามเพื่อวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุนเชิงนโยบายของภาครัฐท้องถิ่น ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยแบบสอบถามประเมินค่าเป็นตัวเลข 5 ระดับ (5 Point likert scale) จากระดับ 1 (น้อยที่สุด) ถึงระดับ 5 (มากที่สุด)

การทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ได้ค่าคะแนนไม่น้อยกว่า 0.5 ทุกข้อ และทำการทดลองใช้ในกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จำนวน 30 ชุด หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach' Alpha Coefficient) มีค่าระหว่าง 0.761- 0.847 โดยมีค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.788 ซึ่งมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

หลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากแบบสอบถามจำนวน 510 ชุด พบว่ามี 8 ชุดที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์จึงคัดออก และใช้แบบสอบถามจำนวน 502 ชุด ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดของสถิติ ได้แก่ การทดสอบการแจกแจงข้อมูลปกติ โดยใช้เกณฑ์การทดสอบค่าความเบ้ (Skewness) ระหว่าง +3 ถึง -3 และค่าความโด่ง (Kurtosis) ระหว่าง +10 ถึง -10 การวิเคราะห์แบบจำลองการวัด (Measurement model) และการพัฒนาแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) โดยใช้โปรแกรม AMOS ซึ่งกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์สถิติความสอดคล้องของสมการการวัด และแบบจำลองสมการโครงสร้าง คือ $\chi^2/df \leq 3.00$, $GFI \geq 0.90$, $AGFI \geq 0.90$, $CFI \geq 0.90$, $RMSEA < 0.07$, $RMR < 0.07$ [23]

ผลการศึกษา

1. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และระดับการรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 502 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 58-67 ปี มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 40 ปี และส่วนใหญ่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตรงกับการท่องเที่ยวในชุมชนและจากการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาระดับการรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยของตัวแปรทั้ง 5 ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) มีค่าเฉลี่ยระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมา คือ ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.61$) ความตระหนักในผลกระทบด้านการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.53$) นโยบายภาครัฐท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.46$) และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 3.36$) ตามลำดับ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ปัจจัยการรับรู้ของชุมชน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน	ค่าความถี่	ระดับ
ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว	3.53	0.67	-0.57	0.32	สูง
ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	3.61	0.79	-0.40	-0.13	สูง
นโยบายภาครัฐท้องถิ่น	3.46	0.80	-0.33	-0.28	สูง
ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น	4.04	0.63	-0.91	0.99	สูง
การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน	3.36	0.71	-0.22	-0.42	ปานกลาง
รวมทั้งสิ้น	3.60	0.72	-0.49	0.10	ระดับสูง

ผลการตรวจสอบแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรแฝงหลัก 5 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว (T_IMPACT) มีตัวแปรแฝงอันดับสอง จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงลบ (NEG_TI) ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (POS_SC) และความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (POS_EC) ตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว (T_KNOW) ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ตัวแปรนโยบายภาครัฐท้องถิ่น (L_GOV_P) ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้

และตัวแปรการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (PP_SUS) มีตัวแปรแฝงอันดับสอง จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ การรับทราบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน (INFORM) และ การมีส่วนให้ข้อมูลท่องเที่ยวของชุมชน (INVOLVE)

ผลการตรวจสอบแบบจำลองการวัด พบว่า ค่าองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ของแต่ละตัวแปรสังเกตได้มีค่าระหว่าง 0.48 – 0.76 ความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite Reliability: CR) ที่ใช้ตรวจสอบความเชื่อมั่นของความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) พบว่า ทุกตัวแปรมีค่าสูงกว่า 0.70 แสดงว่าทุกตัวแปรหลักมีความเชื่อมั่นด้านความสอดคล้องภายใน และจากการประเมินความเที่ยงตรงด้วยการประเมินความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) พบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) สูงกว่า 0.50 ทุกตัวแปร ดังนั้นแสดงว่าทุกตัวแปรมีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ของมาตรวัดด้วยค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรแฝงซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรแฝงนั้น ๆ กับ ตัวแปรแฝงอื่น ๆ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.54- 0.91 ดังนั้นโมเดลดังกล่าวจึงมีความตรงเชิงจำแนกและสามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างได้ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง

โครงสร้าง	ตัวแปรแฝง	ตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ	ความแปรปรวนโดยเฉลี่ย
ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว	T_IMPACT			0.779	0.843
	NEG_TI	TIACO4, TIAECO5, TIASOC10, TIASOC11, TIAENV16, TIAENV17, TIAENV18	0.547, 0.691, 0.685, 0.577, 0.502, 0.417, 0.665	0.786	0.871
	POS_SC	TIASOC7, TIASOC8, TIAENV13, TIAENV14	0.569, 0.685, 0.651, 0.666		0.766
	POS_EC	TIACO1, TIAECO2, TIAECO3, TIAENV15	0.821, 0.734, 0.644, 0.750	0.805	0.893
	T_KNOW	TKU1, TKU2, TKU3, TKU4, TKU5, TKU6	0.532, 0.473, 0.651, 0.745, 0.721, 0.658	0.808	1.127
	L_GOV_P	LGP1, LGP2, LGP3, LGP4, LGP5, LGP6	0.646, 0.672, 0.643, 0.702, 0.658, 0.684	0.833	1.288
	Localism	LOC1, LOC2, LOC3, LOC4, LOC6	0.737, 0.758, 0.591, 0.697, 0.700	0.822	1.123

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (ต่อ)

โครงสร้าง	ตัวแปรแฝง	ตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ	ความแปรปรวนโดยเฉลี่ย
การมีส่วนร่วม	PP_SUS			0.706	0.699
	INFORM	PPCT1, PPCT2,	0.619, 0.641,	0.772	0.995
	ท้องถิ่นเชิง	PPCT3, PPCT4,	0.581, 0.612,		
	วัฒนธรรมอย่าง	PPCT10	0.611		
ยั่งยืน	INVOLVE	PPCT6, PPCT7	0.623, 0.577	0.640	0.403
		PPCT9	0.639		

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ของมาตรวัด

	NEG_TI	POS_SC	POS_EC	T_KNOW	L_GOV_P	Localism	INFORM	INVOLVE
NEG_TI	1							
POS_SC	0.77	1						
POS_EC	0.86	0.83	1					
T_KNOW	0.58	0.70	0.68	1				
L_GOV_P	0.71	0.66	0.62	0.71	1			
Localism	0.41	0.63	0.43	0.71	0.54	1		
INFORM	0.66	0.65	0.61	0.70	0.82	0.58	1	
INVOLVE	0.57	0.54	0.54	0.75	0.78	0.61	0.91	1

และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของแบบจำลองสมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า โมเดลการวัดตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว (T_IMPACT) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.427$, GFI=0.932, AGFI=0.894, CFI=0.945, RMSEA=0.064, RMR=0.068 โมเดลการวัดตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว (T_KNOW) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=3.664$, GFI=0.983, AGFI=0.929, CFI=0.982, RMSEA=0.087, RMR=0.038 โมเดลการวัดตัวแปรนโยบายภาครัฐท้องถิ่น (L_GOV_P) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.693$, GFI=0.985, AGFI=0.947, CFI=0.987, RMSEA=0.069, RMR=0.028 โมเดลการวัดตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.512$, GFI=0.987, AGFI=0.960, CFI=0.986, RMSEA=0.066, RMR=0.026 และโมเดลการวัดตัวแปรการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (PP_SUS) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.677$, GFI=0.968, AGFI=0.928, CFI=0.966, RMSEA=0.071, RMR=0.047 ซึ่งมีค่าความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัวแปร

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน และวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ผลการทดสอบ 10 สมมติฐาน พบว่า ยอมรับในสมมติฐานที่ 2 ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta=.31$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 3 ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ($\beta = 0.64$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 5 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ($\beta = 0.40$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 6 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta = 0.45$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 7 ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta = 0.21$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 9 ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเมื่อส่งผ่านความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (TE = -0.009) และสมมติฐานที่ 10 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเมื่อส่งผ่านความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (TE = 0.535) และปฏิเสธในสมมติฐานที่ 1 ตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงผกผันต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่ตัวแปรนี้มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเท่ากับ 0.31 มากกว่าการส่งผ่านอิทธิพลทางอ้อมรวม เท่ากับ -0.248 จึงปฏิเสธในสมมติฐานที่ 8 และสมมติฐานที่ 4 ตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวไม่สามารถก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้อย่างมีนัยสำคัญ จำเป็นต้องอาศัยตัวแปรคั่นกลางความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (สมมติฐานที่ 9) จึงจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสาธารณะใน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และเมื่อพิจารณาค่า SMC (Squared Multiple Correlation: R^2) พบว่า ตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร สามารถอธิบาย ค่าความแปรปรวนของปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ร้อยละ 66 ดังรายละเอียดตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทางของตัวแปรและผลการทดสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐาน	ค่าสถิติ (n= 502)		ผลการทดสอบ	
	β	t-value		
H1: T_IMPACT $\rightarrow$ Localism	-0.289	-2.29*	ไม่สนับสนุน	
H2: T_IMPACT $\rightarrow$ PP_SUS	0.309	3.13**	สนับสนุน	
H3: T_KNOW $\rightarrow$ Localism	0.634	5.37***	สนับสนุน	
H4: T_KNOW $\rightarrow$ PP_SUS	-0.143	-1.42ns	ไม่สนับสนุน	
H5: L_GOV_P $\rightarrow$ Localism	0.399	2.70**	สนับสนุน	
H6: L_GOV_P $\rightarrow$ PP_SUS	0.451	4.15***	สนับสนุน	
H7: Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.211	2.74**	สนับสนุน	
ทดสอบสมมติฐาน	อิทธิพลตรง (DE)	อิทธิพล อ้อม (IE)	อิทธิพล รวม (TE)	ผลการทดสอบ
H8: T_IMPACT $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.309**	-0.061	-0.248	ไม่สนับสนุน
H9: T_KNOW $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	-0.143ns	0.134	-0.009	สนับสนุน
H10: L_GOV_P $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.451**	0.084	0.535	สนับสนุน
SMC (R ²) การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน				0.657
ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลมีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=1.150$, GFI=0.915, AGFI=0.890, CFI=0.987, RMSEA=0.021, RMR=0.054				

หมายเหตุ: *p=0.05, **p=0.01, ***p=0.00

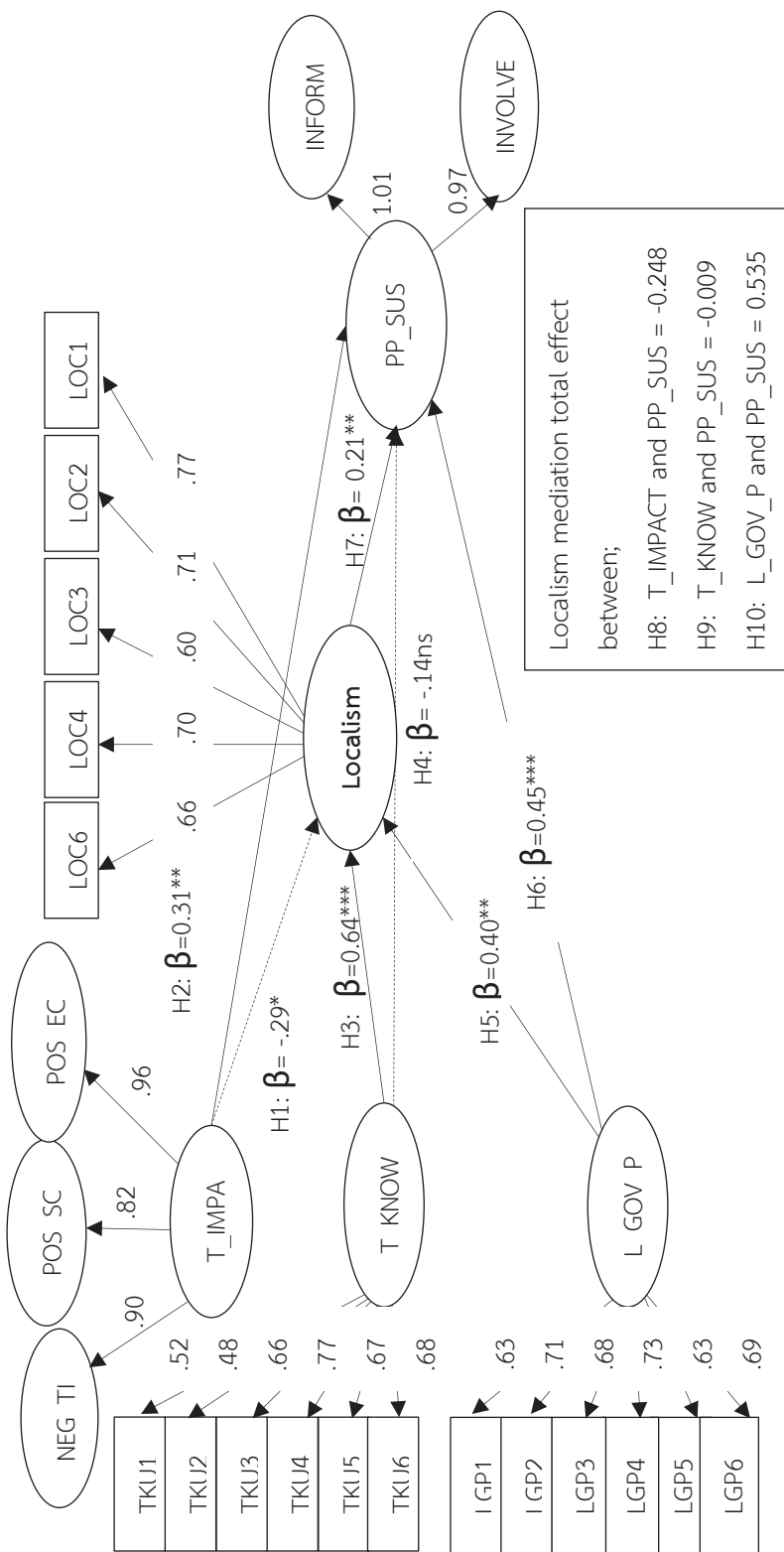
ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมีความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแปรคั่นกลาง ได้ค่าสถิติสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทั้งหมด คือ $\chi^2/df = 1.150$, p-value = .007, GFI = 0.915, AGFI = 0.890, CFI = 0.987, MRM = 0.054, RMSEA = 0.021 อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 (ภาพที่ 2)

สรุปและอภิปรายผล

จากแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยมีความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น

เป็นตัวแปรคั่นกลางที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักฐานทางวิชาการแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาชุมชนโดยรอบเมืองโบราณศรีเทพ มีปัจจัยนโยบายภาครัฐท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมการจัดการความรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างเครือข่าย และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผน ติดตามและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้านี้ที่ระบุว่ารัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ [20] แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมสาธารณะของชุมชนยังอยู่เพียงแค่ระดับการรับทราบข้อมูลข่าวสารการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่หน่วยงาน แต่ยังคงเข้าไม่ถึงระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เนื่องจากผู้ที่กำหนดนโยบายและวางแผนยังคงเป็นหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก Inphuwa และ Nawalak [24] ระบุว่า ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ดังนั้นแล้วสิ่งสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมสาธารณะเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรมุ่งสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชน และความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการสร้างโอกาสในการทำงานด้วยตนเองของชุมชน และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลความสำเร็จ และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ปัจจัยต่อมาคือ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างสมดุลระหว่างผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นในมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมวัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ที่ถือได้ว่าเป็นประเด็นที่อ่อนไหวและส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว Romão [14] ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบเชิงบวกจากการท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในต่างพื้นที่ได้ ชุมชนควรได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้น การจ้างงานในกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุที่มีทักษะฝีมือ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเพื่อส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไป และบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน [5] แต่ในขณะเดียวกันการเข้ามาของนายทุน และความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ก็เป็นผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลให้คนในชุมชนมีความกังวลในการเข้าร่วมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ด้วยเช่นกัน Rasoolimanesh และคณะ [7] กล่าวว่า ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว บางครั้งชุมชนอาจยังไม่พร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในระดับของการตัดสินใจ เพื่อประเมินผลกระทบหรือร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หากแต่ต้องการเพียงมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เท่านั้น

หมายเหตุ: *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

$\chi^2/df = 1.150$, p-value = .007 GFI = .915, AGFI = .890, CFI = .987, MRM = .054, RMSEA = .021

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องพยายามมากขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสังเกตเห็นถึงผลกระทบในมิติที่นอกเหนือจากมิติด้านเศรษฐกิจ และเร่งลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวของบุคคลภายนอก และการขาดจิตสำนึกในความรู้สึกร่วมและผูกพันต่อชุมชน

ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว ถือเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยว คุณค่ามรดกโลก และการปกป้องรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรม รวมไปถึงการรวบรวมองค์ความรู้และการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน [15] เป็นวิธีการที่จะสร้างความยั่งยืนได้ และจากผลการศึกษาระบุได้ว่า ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญให้เกิดความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ การรวบรวมเรื่องราวของชุมชน การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และอยากมีส่วนร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Timothy [16] กล่าวว่า ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ ชุมชนจำเป็นต้องมีความรัก ภาคภูมิใจ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนร่วมด้วย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ในฐานะผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นกลุ่มสำคัญที่ชุมชน ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องร่วมกันส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดทำฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ตลอดจนเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน จึงจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

ดังนั้นจากแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ที่แสดงถึงความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมชุมชน จึงมีบทบาทเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญทางความคิดและการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นตัวแปรคั่นกลางที่สามารถกล่าวได้ว่าถ้าบุคคลใดได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและพัฒนา ควบคู่กับความรัก ผูกพัน ภาคภูมิใจ และรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในระดับสูง ย่อมจะแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับสูงด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ Nitikasetsoontorn, S. & Lee, T. H. [4, 19] นอกจากนี้ การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน [25] ดังนั้นรัฐท้องถิ่นเองก็ควรมีความพร้อมด้านความรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น และทักษะการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกของชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย คือ ควรจัดทำแผนดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ภายใต้วัตถุประสงค์การควบคุมปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับในทุกมิติอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การอบรมให้ความรู้ และการสร้างความตระหนักในความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากบทความนี้ เช่น ผู้นำชุมชน การจัดการความรู้ ชีตความสามารถ เป็นต้น นอกจากนี้ควรศึกษาตัวแปรกำกับ หรือตัวแปรคั่นกลางอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และควรนำแบบจำลองโครงสร้างที่ได้ไปต่อยอดการศึกษาในบริบทอื่น ๆ เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลองนี้

References

- [1] Ministry of Tourism and Sport. (2015). *Thailand tourism strategies 2015-2017*. http://mots.go.th/ewt_dl_link.phd?nid=7114.
- [2] European Commission. (2018). *Sustainable cultural tourism*. https://europa.eu/cultural-heritage/sites/eych/files/sustainable-cultural-tourism-recommendations_en5097.pdf?token=PsePI9T4.
- [3] UNESCO. (2019). *Thailand properties inscribed on the World Heritage List*. <https://whc.unesco.org/en/statesparties/th>.
- [4] Nitikasetsoontorn, S. (2015). The success factors of community-based tourism in Thailand. *NIDA Development Journal*, 55(2), 24-58. (in Thai)
- [5] Bonson R. (2019). Sustainable cultural tourism management of the community in The Khong River Basin, Nong Khai Province. *Pathumthani University Academic Journal*, 11(1), 232-243.
- [6] Vargas-Hernández, J.G. (2012). Sustainable cultural and heritage tourism in regional development of Southern Jalisco. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(2), 146-161.

- [7] Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Ahmad, A. G., & Barghi, R. (2017). Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development. *Tourism Management*, 58, 142-153.
- [8] Cárdenas, D. A., Byrd, E. T., & Duffy, L. N. (2015). An exploratory study of community awareness of impacts and agreement to sustainable tourism development principles. *Tourism and Hospitality Research*, 15(4), 254-266.
- [9] Jaidee, K., & Girdwichai, L. (2016). The Influence of social capital: Social network, Localism, Philosophy of Sufficiency Economy and Knowledge Management; toward Sustainable Community Development in Samut Songkram Province. *Research and development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 8(3). 36-49. (in Thai)
- [10] International Association for Public Participation. (2018). *Public participation spectrum*. <https://www.iap2.org.au/resources/spectrum/>.
- [11] Lee, T. H., & Hsieh, H.-P. (2016). Indicators of sustainable tourism: A case study from a Taiwan's wetland. *Ecological Indicators*, 67, 779-787.
- [12] Mathew, P. V., & Sreejesh, S. (2017). Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83-89.
- [13] Saufi, A., O'Brien, D., & Wilkins, H. (2014). Inhibitors to host community participation in sustainable tourism development in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5), 801-820.
- [14] Romão, J. (2018). Tourism dynamics and regional sustainable development. *Tourism, Territory and Sustainable Development*. Springer Singapore.
- [15] The Momentum. (2017). *Counting down 7 years with Chiang Mai's push to become a World Heritage Site*. <https://themomentum.co/chiang-mai-world-heritage/>.
- [16] Timothy, D. J. (2000). Building community awareness of tourism in a developing country destination. *Tourism Recreation Research*, 25(2), 111-116.
- [17] Wang, Y., & Pfister, R. E. (2008). Residents' attitudes toward tourism and perceived personal benefits in a rural community. *Journal of Travel Research*, 47(1), 84-93.
- [18] Bennett, N. J., & Dearden, P. (2014). Why local people do not support conservation: Community perceptions of marine protected area livelihood impacts, governance and management in Thailand. *Marine Policy*, 44, 107-116.

- [19] Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34, 37-46.
- [20] Brendehaug, E., Aall, C., & Dodds, R. (2017). Environmental policy integration as a strategy for sustainable tourism planning: issues in implementation. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(9), 1257-1274.
- [21] Tantayakul, S. (2016). Management of cultural world heritage sites at the hometown of overseas Chinese: A case study of Kaiping Diaolou and Villages. *Journal of East Asian Studies Center*, 16(2), 76-98. (in Thai)
- [22] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis: Pearson new international edition* (7 ed.). Pearson Prentice Hall.
- [23] Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford publications.
- [24] Inphuwa, R. , & Nawalak, N. (2019). The roles of public participation in the conservation of cultural tourism: A case study of Nakhon Phanom Province. *Ramkhamhaeng Research Journal of Humanities Social Science*, 22(2), 73-83. (in Thai)
- [25] Santoro, A., Venturi, M., & Agnoletti, M. (2021). Landscape perception and public participation for the conservation and valorization of cultural landscapes: The case of the Cinque Terre and Porto Venere UNESCO Site. *Land*, 10(2), 93.